

Arkivet, Skara veterinärrättning

Utvändig renovering 2014 - 2016

Arkivet, Skara veterinärrättning; utvändig renovering 2014-16
Kv. Skytten 1, Skara
Skara kn, Västergötland
Antikvarisk slutbesiktningsrapport
Thomas Carlquist
Byggnadshistorisk rapport 2016:4

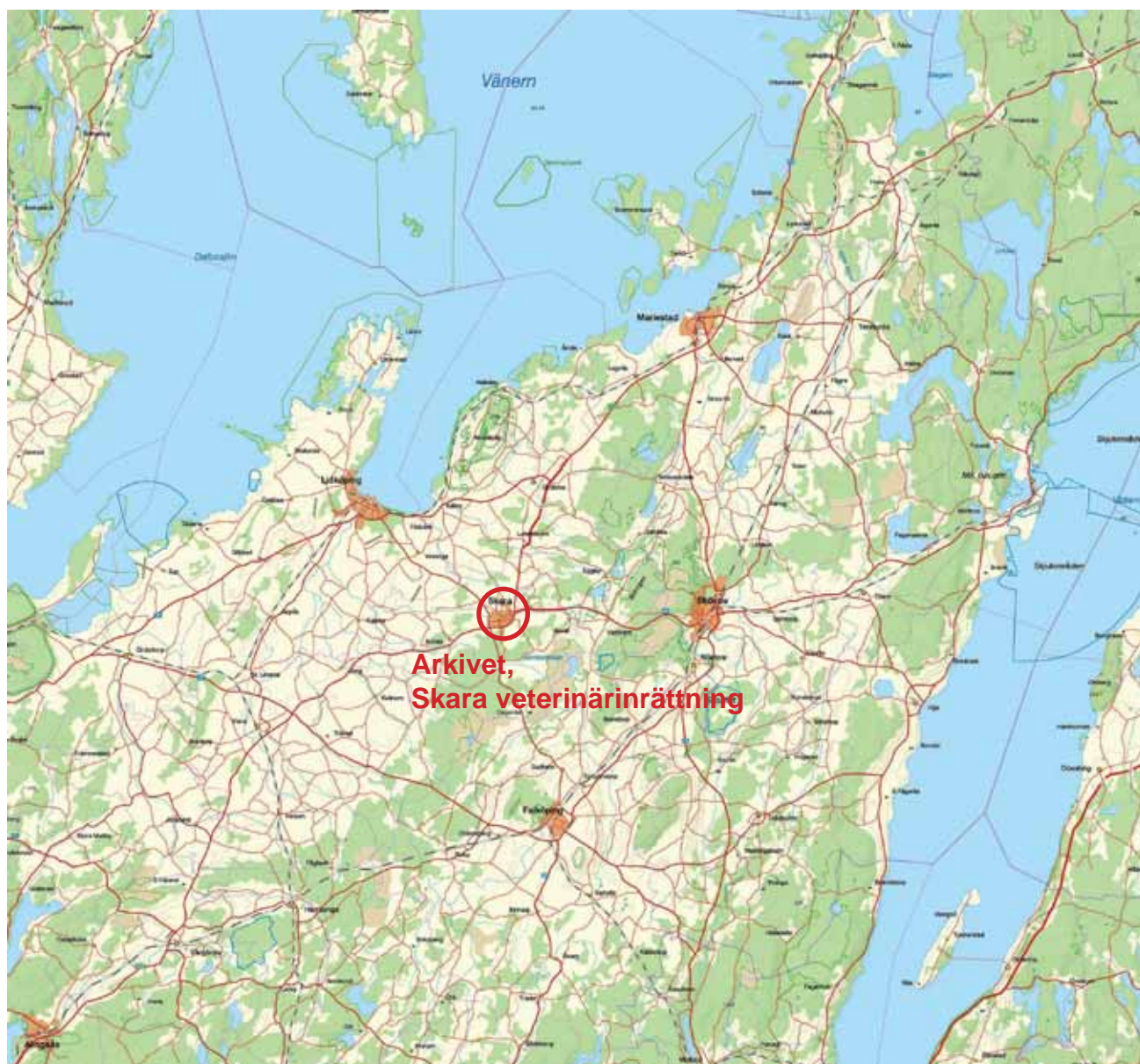

Västergötlands
museum

Renovering av fasader mm på
Arkivet,
Skara veterinärrättning,
Kv. Skytten 1,
Skara stad och kommun, Västergötland.

Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

Skarborgsdelen av Västra Götalands län.

Arkivet, Skara veterinärrättning

Renovering av fasader mm

Skara stad & kommun

Byggnadshistorisk rapport 2016:4

Västergötlands museum

Text och foto: Thomas Carlquist

Renovering av fasader mm på
Arkivet,
Skara veterinärinrättning,
Kv. Skytten 1,
Skara stad & kommun, Västergötland.

Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

Renoveringsarbeten har utförts på rubricerade byggnad under antikvarisk medverkan av Västergötlands museum genom undertecknad. Med anledning av att arbetena avslutats har antikvarisk slutbesiktning utförts den 17 mars 2016. Närvarande vid besiktningen var även för ägaren Sveriges Lantbruksuniversitet tekn. förvaltare Magnus Källmark, för entreprenören Magnus Fritz, samt för konsulten arkitekt Ingvar Blixt.

Huvudbyggnaden på veterinärinrättningen, Skara.

Bakgrund (delar av texten från Raä bebyggelseregister)

Veterinärinrättningen i Skara är landets äldsta läroanstalt för veterinärer. Den grundades av Peter Hernquist som var lektor i matematik vid Skara gymnasi-

um. Genom Kungl brev 1775 uppläts prebendebostaden Brogården till Hernquist. Han uppförde en tvåvånings träbyggnad innehållande apotek, laboratorium m.m. Efter en brand 1802 uppfördes nuvarande byggnad på den gamla grunden, vilken även innehåller rester efter ett franciskanerkloster med flera dekorerade stenar i källarvåningen. Då en veterinärinrättning startade i Stockholm 1821 förlorade anläggningen i Skara sin betydelse. 1886 beslutades att inrättningen skulle ändras till hovbeslagsskola och sjukvårdsanstalt för husdjur. Huvudbyggnaden är uppförd i 1 ½ våning med murad hög källarvåning och en panelad timmerstomme. Enstaka snickerier finns kvar av äldre inredning i huvudvåningen. Byggnaden används sedan 1975 som veterinärhistoriskt museum.

1814 byggdes två flyglar i 2 ½ våning, varav den östra, som ombyggdes eller mera troligt nybyggdes på 1860-talet, står kvar. Invändigt skedde senare en större ombyggnad av flygeln på 1940-50-talet. Huset innehåller idag fyra bostäder.

Nuvarande klinikbyggnad, f.d. ladugården, uppfördes 1862 och hade fram till ombyggnaden på 1960-talet stallar på sidorna och operationshall i mittpartiet. En tillbyggnad skedde 1980. Hovbeslagarskolan byggdes som smedja på 1870-talet. Verksamheten lades ned 1949. 1968 ombyggdes huset till stall, och i slutet av 90-talet till kårhus.

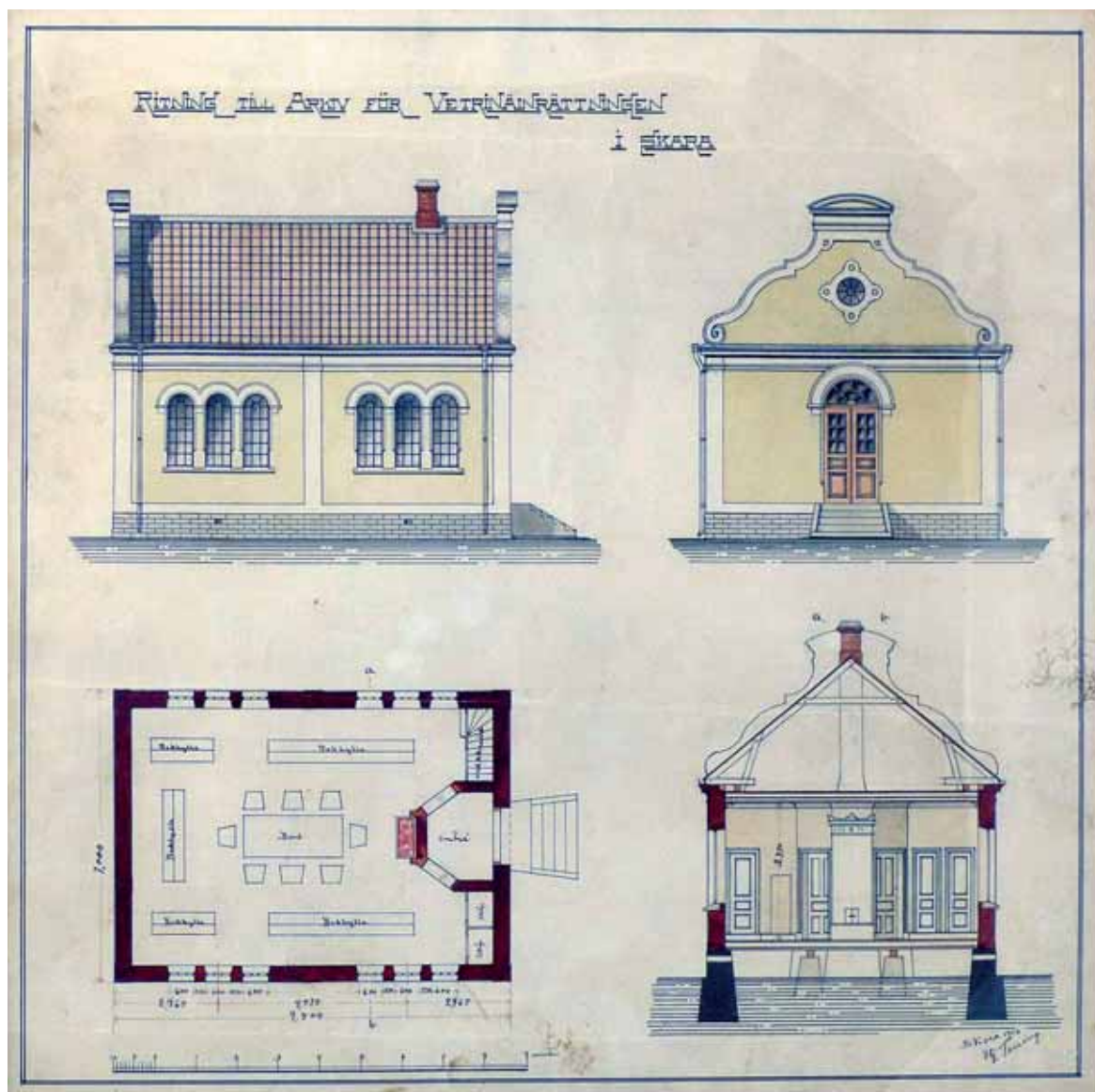
Arkivet

Dåvarande föreståndaren för veterinärinrättningen, professor Wilhelm Hallander (1864-1922), tog 1906 initiativet till en ny arkivbyggnad som skulle rymma den värdefulla Hernquistska boksamlingen, som dessförinnan hade varit inrymd på vinden i huvudbyggnaden. I samband med en större renovering av stora huset, byggdes 1908 det nya arkivet som en flygel till huvudbyggnaden. Ritningar till byggnadsföretaget upprättades av den i Skara verksamme arkitekten/byggmästaren Hjalmar Tessing.

Arkivbyggnaden uppfördes av tegel för att minska brandrisken. Fasaderna är slätputsade och sadeltaket täcks av enkupigt tegel. Själva arkivlokalen har höga smala småspröjsade och rundbågiga gjutjärnsfönster. Längs takfoten löper en profilerad taklist och fönstren markeras av diskreta överstycken. Sockel och solbänkar är av kalksten.

Jämfört med ritningarna byggdes huset något enklare - sålunda sparade man in på de rikt arbetade gavlarna, liksom listverken vid knutar och sockel. Det lilla runda vindsfönstret ovanför entrén ersattes på den färdiga byggnaden av två inskriptionstavlor av kalksten med texten "1908" resp. "ARKIV.". De glasade pardörrarna på ritningen utfördes med täta fyllningar, medan det halvrunda överljuset av trä kom till utförande. Vinden får idag i stället ljus från ett litet runt fönster i norra gaveln. Ritningen visar vidare en skorsten och en kakelugn som uppvärmning - om detta kom till utförande är osäkert men någon annan värmekälla var knappast aktuell 1908.

Förslagsritning till arkivet, signerad Hj. Tessing 1906. Veterinärhist. museet, Skara.

Kulturhistorisk status

Veterinärinrättningens huvudbyggnad, bostadsflygeln och det här aktuella arkivet är statligt byggnadsminne sedan 1993-03-18. Delar av kv. Skytten och kv. Sälgen ingår även i fornlämningsområde nr. 68 i fornlämningsregistret, som omfattar den medeltida stadskärnan i Skara.

Tidigare renoveringar

Av inrättningens verksamhetsberättelser framgår att åren 1962-63 reparerades och förstärktes arkivets takstolar. Samtidigt lades taket om med ny panel och nytt tegel samt försågs med nya plåtbeslag. 1963-64 utfördes grundförstärk-

ning, varvid den betonggjutning som idag finns runt byggnaden tillkom. 1964-65 omputsades eller putslagades byggnaden och sannolikt var det vid detta tillfälle som huset målades med vit organisk färg. Samma år utbyttes värmesystemet, sedan det äldre befunnits ”höggradigt rotskadat”. (När kakelugnen ersattes av ett vattenburet system är oklart.) Renoveringsarbetena fortsatte under de närmaste åren och innebar nytt brandsäkert innertak och ett nytt ekparkettgolv. År 1968 ansågs byggnaden färdigrestaurerad för ”att åter hysa inrättningens värdefulla äldre boksamling och arkivalier”. Därefter har veterligen ingenting gjorts åt byggnaden.

Skadebild - aktuella åtgärder

Klimatet i arkivet har på senare år befunnits olämpligt för de förvarade arkivalierna och bokverken, varför år 2014 beslutades om en dränering kring byggnaden. Dessförinnan hade byggnaden temporärt tömts på sitt innehåll för sanering på annat håll. Exteriört hade den organiska vita färgen från 1960-talet börjat flaga, varför en utvändig renovering med erforderliga putslagningar förbereddes. På flera ställen framskymtade de äldre färglagren, en mera mättad kulör i närmast obränd terra, och därpå en ljusare gulvit kulör. Taklist och fönsteröverstycken hade ursprungligen haft en något ljusare ton än fasaderna.

Samtidigt förbereddes byte av fotplåtar, ståndränna och stuprör till mera tidsanpassade utföranden. Museet påtalade vikten av att ny plåt inte fick vara fabrikslackad, utan vara galvaniserad plåt som efter en tid målas med linoljefärgsbaserade produkter. Smidda rämnkrokar av ”äldre” modell skulle också användas.

Syfte

Att reparera skador och därigenom trygga byggnadens fortbestånd och samtidigt återföra den till sitt ursprungliga utseende.

Aktuella åtgärder

Åtgärda utvändiga skador och brister enligt ovan, dvs reparation av puts och ny kalkavfärgning, ny plåttäckning vid takfoten.

Arbetsbeskrivning

Fasadarbeten - Arkivet, Skara. Mellansvenska Fasad Lars Svensson AB, 2015-07-03.

Utförda åtgärder 2014

- Under hösten -14 grävdes för dränering runt byggnaden, utanför den kraftiga betongsockeln som torde ha gjutits 1964.
- Samtidigt monterades en platonmatta på utsidan av betonggjutningen.
- Vid återfyllningen lades ett lager singel ca 60-70 cm ut från byggnaden, samtidigt täckande den missprydande betonggjutningen.
- I gräns mot gräsmattan sattes en rad med kantsten i form av återanvänd storgatsten, vilken redan tidigare förekommer vid grusgångarna på området.

- För att leda ut vattnet utanför betonggjutningen lades på museets inrådan under alla fyra utkastare nyttillverkade ”spygatter” av kalksten och en brunnstäckning av järn.

Utförda åtgärder 2015

Puts:

- Befintlig organisk färg tvättades ned i sin helhet. Härvid uppdagades att taklist och fönsteröverstycken från början haft en något ljusare kulörton än fasaderna.
- Tidigare lagningar med cementhaltigt bruk, liksom partier med bomputs högs ned.
- Utstockning och senare finputsning (0-1 mm bruk) med hydrauliskt kalkbruk Saint-Astier NHL 3 från Målarkalk.
- Avfärgning med kulturkalkfärg våt från Målarkalk, kulör fasader: KfV 80 2138 (”något nedmörkad”) och listverk: KfV 80 2186 enligt Målarkalks benämningar (fasad, ung. NCS 1520-Y30R, resp. taklist & överstycken något ljusare; 1010-Y30R). Pigment/kulör är närmast obränd terra. Resultatet är mycket nära den ursprungliga färgsättningen.
- Kalkstendetaljer som sockel, solbänkar och inskriptionstavlor rengjorda.

Utförda åtgärder 2016

Plåt:

- På båda långsidorna byttes fotplåt och ståndränna sedan läckage uppdagats. Till ståndrännorna användes smidda rännkrokar lika äldre utförande.
  - Stuprör med skarpa krökar och koniska vattkupor av en typ som förekom vid sekelskiftet 1900 monterades i alla fyra hörnen.
- Alla arbeten utförda i galvaniserad omålade plåt. När målning blir aktuell om några år ska takplåten vara svart och stuprören som fasad, dvs ung. NCS 1520-Y30R.

Administrativa uppgifter

Beställare

SLU via tekn. förvaltare Magnus Källmark, Box 7020, 750 07 Uppsala.

Tillstånd

Tillstånd till omputsning och omfärgning av fasader mm, meddelat från Riksantikvarieämbetet 2015-09-28.

Bygglov

Bygglov till fasadändring - byte av kulör på Skytten 1, meddelat från Skara kommun, Plan- & Byggenheten, 2015-12-03.

Arkitekt/Projektör

Arkitektbyrå Ritningen, via Ingvar Blixt, Mariestadsvägen 27, 541 45 Skövde.

Entreprenör mark

Svensk Markservice, Sävelundsgatan 10C, 441 38 Alingsås.

Entreprenör bygg

Mellansvenska Fasad Lars Svensson AB, Industrigatan 5, 692 23 Kumla.

Ue plåt

Skara Plåtslageri AB, Hospitalsgatan 23, 532 37 Skara.

Arbetsledare

Mark; Kent Johansson, Markservice. Puts; Magnus Fritz, Mellansvenska Fasad.

Antikvarisk medverkan

Thomas Carlquist, Västergötlands museum, Skara.

Byggmöten

Något enstaka möte dels under hösten 2014, dels under hösten 2015.

Besiktningar

Inledande besiktning och diskussion med anledning av att museet kontaktades under våren 2014. Besiktningar på arbetsplatsen under hösten 2014 samt ett par gånger i veckan under arbetet med putslagningen hösten 2015. Antikvarisk slutbesiktning den 17 mars 2016.

Tidsperiod

Arbetena utfördes under oktober - november 2014 (dränering), under november - december 2015 (putslagning) samt under januari - februari 2016 (plåt).

Fotodokumentation

Digital fotografi. Bilderna förvaras på Västergötlands museum, Skara.

Handlingar

Handlingar i ärendet sökes i Västergötlands museums arkiv under Skara, diariern 85-2015.

Besiktningens utlåtande

Arbetena slutbesiktigades den 17/3 2016. Något antikvariskt utlåtande över arbetena har ej begärts. Museet har ändå kunnat konstatera att arbetena synes vara väl utförda och enligt handling. Ett par smärre skador i putsen vid taklisten efter plåtarbetena återstår att laga, liksom målning av ytterdörrarna.

VÄSTERGÖTLANDS MUSEUM

Skara i mars 2016

Thomas Carlquist
1:e antikvarie

Fotografier

Omslagsbild: Arkivet vid Skara veterinärinrättning, efter renovering.
Foto: Thomas Carlquist 1 mars 2016.

Foto: Thomas Carlquist

Arkivet på Skara veterinärinrättning före arbetenas påbörjan. Foto 27 juni 2014.

Vänster: Vid grävning för ny dränering stördes inte betonggjutningen från 1960-talet för att inte äventyra byggnadens murverk. Gamla dräneringsrör av tegel togs bort. 2 okt. 2014.

Höger: I samband med dräneringen monterades en platonmatta mot betongsockeln. 8 okt. 2014.

Foto: Thomas Carlquist

Slutligen täcktes betongsockeln med ett lager singel avgränsad från gräset med en kantsten av begagnad storgatsten. 21 okt 2014.

För att leda ut vattnet utanför betongsockeln lades en spygatt av kalksten mot en brunn under varje stuprör. Leverantör kalksten: Thorsbergs Stenhuggeri, Hällekis. 16 Dec. 2014.

Foto: Thomas Carlquist

På byggnaden fanns tre lager färg, alla tydligt synliga före renoveringen. Juni 2015.

Norra gaveln var delvis påvuxen med alger, förutom att färgen flaggade eller satt löst. Okt. 2014.

Kalkstensdetaljerna har inte påverkats av skador som spjälkning eller klovsprickor. Juni 2015.

Foto: Thomas Carlquist

Tvätt och lättblästring avlägsnade relativt lätt plastfärgen från 60-talet. 20 nov. 2015.

Samtidigt uppdagades tidigare lagningar med cementshaltigt bruk. Dessa ersattes med kalkbruk. 20 nov. 2015.

Bruket i andra partier var mycket sprött och krävde hel nyputsning. 20 nov. 2015.

Foto: Thomas Carlquist

Byggnaden täcktes in med plast och ett varmluftsfläkt såg till att temperaturen höll sig över +5 grader. 4 dec. 2015.

All bomputs höggs ned liksom de spröda skadade partierna. 4 dec. 2015.

Entrédörrarnas överstycke nysgjort. 9 dec. 2015.

Foto: Thomas Carlquist

Grundning och putsning med Saint-Astier hydrauliskt kalkbruk. 17 dec. 2015.

Finputsning av taklisterna med kalkbruk fin 0-1 mm. Hela ytan finputsades också som underlag för avfärgningen. 17 dec. 2015.

Flera kulörprover prövades för att motsvara den ursprungliga färgsättningen. 17 dec. 2015.

Foto: Thomas Carlquist

Efter strykning två gånger med kalkfärg våt från Målarkalk i Hyllinge. Kulörer framtogs i samråd mellan museet och arkitekten. Ovan t.v. huvudbyggnaden från 1802, nedan t.v. bostadshuset från 1860-talet. 4 jan. 2016.

Foto: Thomas Carlquist

Fotplåt och stånränna var i behov av byte pga rostskador. 4 jan. 2016.

Nya delar av galvaniserad plåt; stånrör med smidda ränskrokar. 27 jan. 2016.

Nya stuprör med skarpa krökar i alla fyra hörnen, med vattkropor av en typ som var vanlig vid sekelskiftet 1900. 8 febr. 2016.

Foto: Thomas Carlquist

Alla utvändiga arbeten avslutade. Den ljusare nyansen på taklist och fönsteröverstycken återfanns under sentida färglager. Huset har återförts till vad som bör ha varit det ursprungliga utseendet. Återstår att måla entrédörrarna. 1 mars 2016.

Rapporter 2015-2016 i ämnet bebyggelse från Västergötlands museum

- 2015:1 Varnhems klosterkyrka. Varnhems socken, Skara kommun, Västergötland. Tjärning av tak 2004, 2007 och 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:2 Skara domkyrka. Skara kommun, Västergötland. Renovering av tornens tak m.m. 2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:3 Hyringa fornstuga. Prästtorp 1:13, Hyringa socken, Grästorps kommun, Västergötland. Renovering efter svampangrepp 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:4 Villa Idun. Hjo Norr 5:6, Hjo stad och kommun, Västergötland. Renovering av balkonger m.m. 2014-2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:5 Villa Götha och Societetshuset. Del av Hjo Norr 3:59, Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering etapp 3, 2014-2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:6 Råbäcks mekaniska stenhuggeri. Råbäck 1:3, Medelplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering av fönster, etapp 1. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:7 Varnhems klosterkyrka. Varnhems socken, Skara kommun, Västergötland. Renovering 2010-2011. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:8 Bankastugan. Hornborga 14:2, Hornborga socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av vägg och tak 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:9 Bengtssonska magasinet. Kv. Örnen 3, Vara socken och kommun, Västergötland. Lastbrygga och ramp 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport
- 2016:1 Västra Gerums kyrka. Västra Gerums socken, Skara kommun, Västergötland. Utvärdig renovering 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2016:2 Sveneby. Sveneby 1:4, Sveneby socken, Töreboda kommun, Västergötland. Renovering av terrass 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2016:3 Almnäs, huvudbyggnaden. Almnäs 1:1, Norra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Renovering av tak och fönster 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2016:4 Arkivet, Skara veterinärinrättning. Kv. Skytten 1, Skara stad och kommun, Västergötland. Utvärdig renovering 2014-2016. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

